

RS § 129 Översyn av ägandet i GEAB-bolagen

Ärendenummer: RS 2025/467

Paragraf föregående instans: AU § 79

Regionstyrelsens beslut

- Regiondirektören får i uppdrag att genomföra en översyn av ägandet i GEAB-bolagen.

Jäv

Andreas Unger (M), Sara Vilhelmsson (M), Mårten Silvé (M) och Johan Malmros (C) anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Sammanfattning

Kort historik

Sedan avregleringen av elmarknaden i Sverige i mitten av 1990-talet har flera betydande förändringar skett. Avregleringen innebar att elproduktion och elhandel separerades från elnätet. Detta skapade en konkurrensutsatt marknad för elhandel medan elnäten förblev reglerade monopol. Syftet var att öka effektiviteten och pressa elpriserna genom konkurrens.

Under 2000-talet växte andelen förnybar energi kraftigt, särskilt vindkraft, samtidigt som kärnkraftens roll minskade gradvis. Elpriserna har under åren varierat kraftigt på grund av faktorer som väder, bränslepriser och överföringskapacitet. Sverige blev också en del av den nordiska elbörsen NordPool, vilket integrerade den svenska marknaden med grannländerna och påverkade prisbildningen.

De senaste åren har utmaningar med kapacitetsbrist i elnäten och stigande priser lett till diskussioner om investeringar i både överföringsinfrastruktur och ny elproduktion. Den gröna omställningen och elektrifieringen av industrin och transportsektorn har också ökat efterfrågan på el, vilket sätter ytterligare press på systemet.

Sedan avregleringen har den svenska elmarknaden genomgått en omfattande konsolidering. Många kommunala energibolag, som tidigare spelade en viktig roll på den lokala marknaden, har sålts till större aktörer. Drivkrafterna bakom dessa försäljningar har ofta varit ekonomiska – kommunerna har sett möjligheter att stärka sina finanser genom att sälja sina elbolag. Denna utveckling har lett till att ett fåtal bolag dominerar både elproduktion och elhandel i Sverige.

De största aktörerna på den svenska elmarknaden är idag Vattenfall, Fortum, och E.ON. Dessa företag har expanderat genom uppköp och sammanslagningar, vilket har minskat antalet aktörer på marknaden. Samtidigt har flera mindre nya elhandelsbolag etablerats.

De större bolagens resurser har möjliggjort stora investeringar i förnybar energi och modernisering av elnätet, vilket är nödvändigt för att möta den ökade efterfrågan och den gröna omställningen.

Energiomställningen

Den energiomställning som Sverige just nu är inne ställer krav på stora förändringar i samhället. Efterfrågan på el ökar och hela energisystemet behöver därför förändras om Sverige ska lyckas med att uppnå de klimat- och energipolitiska målen. Det krävs en utbyggnad av både elproduktion och elnät för att skapa rätt förutsättningar och möta efterfrågan, vilket innebär omfattande investeringar i både produktionsanläggningar och distributionsnät. Även på Gotland krävs stora investeringar i uppgraderingar av elnäten.

Fakta GEAB

Gotlands Energi AB är moderbolaget GEAB-koncernen. Bolaget ansvarar för fjärrvärmeproduktion och levererar värme och varmvatten till cirka 14 000 gotlänningar i orterna Hemse, Klintehamn, Slite och Visby. I bolaget finns GEABs gemensamma resurser samlade såsom kundservice, IT, ekonomi-, personal- och marknadsfunktion.

Gotlands Elförsäljning AB är ett elhandelsbolag som erbjuder fossilfria elavtal till både privatpersoner och företag. Gotlands Elförsäljning har cirka 33 000 elkunder. Bolaget erbjuder även lösningar för elbilsladdning för personbilar och tunga fordon samt lösningar inom solenergi.

Gotlands Elnät AB äger elnätet på Gotland. Uppdraget är att bygga, underhålla och driva ett elnät som möter behoven av nätkapacitet, el- och leveranskvalitet. I uppdraget ingår också att ansluta nya kunder till elnätet. Elnätet är cirka 7 000 km långt och transporterar el till cirka 43 000 kunder på Gotland. Utöver den reglerade verksamheten bedriver bolaget även affärer som kompletterar eller främjar nätverksamheten, såsom gatubelysning, fiber/bredband och IoT (Internet of Things).

Region Gotlands ägande

Region Gotland äger idag 25 procent av GEAB och Vattenfall äger 75 procent. Som minoritetsägare har regionen ett visst inflytande, men besluten fattas ytterst i GEABs olika bolag.

Översyn av ägandet

GEAB står inför stora investeringar, framförallt inom elnätsverksamheten men även inom fjärrvärmeverksamheten, som Region Gotland behöver vara med och ta ansvar för. Region Gotland har dessutom många stora egna investeringar som behöver göras de närmaste åren i sina kärnverksamheter. Eftersom Region Gotlands ekonomi är ansträngd är det viktigt att även titta på hur alla kommande investeringar ska finansieras.

Region Gotlands ekonomiska läge, GEABs kommande investeringar och att det finns en hel del värde i GEABs verksamheter, föranleder ett behov av att utreda nyttan och värdet av Region Gotlands ägande i GEAB. Regionstyrelsen föreslås därför besluta att ge regiondirektören i uppdrag att genomföra en översyn av ägandet i GEAB-bolagen.

Ärendets behandling under mötet

Andreas Unger (M), Sara Vilhelmsson (M), Mårten Silvé (M) och Johan Malmros (C) anmäler jäv och deltar inte i handläggningen av ärendet.

Ärendet föredras av Stefan Hollmark, regiondirektör, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på arbetsutskottets förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-03-04